

Ritka denevérfajok (Chiroptera) újabb előfordulásai Magyarországon

SZATYOR MIKLÓS¹, ESTÓK PÉTER², DOMBI IMRE³ és SOMOGYVÁRI ORSOLYA³

¹ 7623 Pécs, Mártírok u. 44. E-mail: batmiki@freemail.hu

² Debreceni Egyetem, Ökológiai és Hidrobiológiai Tanszék, 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
E-mail: estokp@delfin.klte.hu

³ Tolna megyei Természetvédelmi Alapítvány, 7100 Szekszárd, Szent István tér 10. E-mail: tmta@axelero.hu

Összefoglalás. A cikk a fehérszélű denevér (*Pipistrellus kuhlii*), és az alpesi denevér (*Pipistrellus (Hypsugo savii)*) újabb hazai előfordulásaiával foglalkozik. A fehérszélű denevér 1993-ban került először kézre, azóta az ország számos pontján egyre több előfordulási adattal rendelkezik. Az alpesi denevér bizonytalan irodalmi adatai után első alkalommal 1991-ben került elő a Bükk-hegységből, azóta 3 hazai előfordulása ismert.

Kulcsszavak: *Pipistrellus kuhlii*, *Pipistrellus savii*, előfordulás, Magyarország, denevér.

Bevezetés

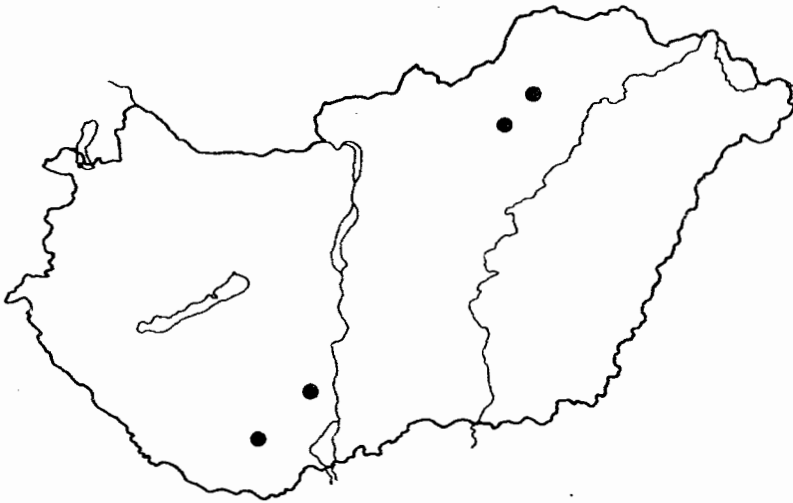
A fehérszélű denevér alapvetően mediterrán elterjedésű faj (STEBBINGS & GRIFFITH 1986, SCHÖBER & GRIMMBERGER 1987). A korábbi szakirodalom hazánkhoz legközelebb Zágrábból említi ezt a fajt (TOPÁL 1969). A Délszláv utódállamokban a gyakori fajok közé tartozik (ČERVENÝ & KRYŠTUFEK 1988, KRYŠTUFEK 1987).

A hazai denevérfauna 26. fajaként került elő a fehérszélű denevér, 1993. augusztus 5.-én a keszthelyi Festetics-kastély parkjában, majd augusztus 15.-én újabb bizonyító példányok kerültek kézre ugyan innen, melyek között egy szopott emlőjű, adult nőstény is volt (FEHÉR 1995). Ez bizonyítja, hogy nem alkalmi előfordulásról volt szó, hanem kölykező kolónia is létezett Magyarországon már a faj első előfordulásakor is. 1993. augusztus 23.-án a Mecsek-hegységben, a Kőlyuk-barlangnál fogtunk több denevérkutató kolléga jelenlétében egy nőstény példányt (FEHÉR 1995, SZATYOR 1995, 2000). 1994 februárjában egy elpusztult hím példány került elő, melyet Pécs város panelházas részén, az utcán találtak. Ez az első hazai példány, mely a Magyar Természettudományi Múzeum Állattárába került. 1994 tavaszán a szegedi Kállay-szigeten folytatott hálózás közben egy adult nőstény példányt fogtak be, majd 1996-ban az Őrségből került elő egy elpusztult példány (FEHÉR 1995, 1997). Ezek voltak a fehérszélű denevér hazai előfordulásának első adatai.

Az alpesi denevér Dél-európai elterjedésű, legészakibb előrenyomulása Svájc, Ausztria, és Németország déli részén figyelhető meg (STEBBINGS & GRIFFITH 1986, SCHÖBER & GRIMMBERGER 1987, WOLOSZYN & BASHTA 2001). A hazai nomenklatúrában a *Pipistrellus* nemzetségbe sorolják, míg külföldön inkább a *Hypsugo savii* elnevezés az elfogadott. Magyarországi előfordulását csak bizonytalan irodalmi adatok említik, hazai gyűjtésű múzeumi példánya a közelmúltig nem volt. Hazai előfordulását 1991-ben Dobrosi bizonyította, a Bükk-hegységben (DOBROSI 1994).

Eredmények

1995. július 7.-én Sopronban az Erdészeti Egyetem botanikus kertjében folytatott denevérfaunisztikai célú hálózás során egy adult hím fehérszélű denevér került kézre. Ekkor ez volt a faj legészakibb hazai lelőhelye. 1996. december 30.-án hirtelen beköszöntő hidegfront hatására erős havazás és lehülés volt. Ekkor Pécs panelházas részéből két egymástól független telefonbejelentés nyomán két újabb fehérszélű denevér került elő. Az egyik hím, a másik nőstény egyed volt. Az egyik példányt az utcán, a másikat egy emeletes ház lépcsőházában találták. 1998. február 6.-án egy legyengült példányt ablak közé behúzódva találtak Pécssett, ez az állat a gondozás ellenére elpusztult. 1998 októberében Szegedről került elő egy újabb példány,

1. ábra. Az alpesi denevér (*Pipistrellus savii*) előfordulása hazánkban.

Figure 1. Occurrence of *Pipistrellus savii* in Hungary.

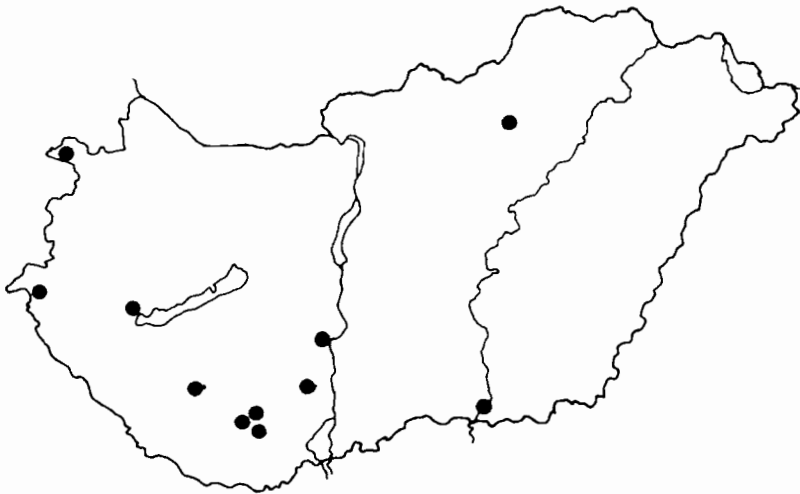
melyet PAULOVICS határozott meg. A 2000-es év júniusában, a Zselicben a Hódos-tónál került hálóra egy adult hím egyed, majd augusztusban az Abaligeti-barlang előtt szintén hálózás közben került kézre egy adult nőstény fehérszélű denevér. Ebben az évben az egri Érsekertben két alkalommal is előkerültek a faj egyedei június és július hónapban végzett hálózások során. Ez jelenleg a faj legészakibb ismert hazai elterjedési pontja. 2001. tavaszán hirtelen jött erős lehülés alkalmával egy Pécs belvárosi rendelőintézet folyosóján találtak egy fehérszélű denevért, melyet rövid ápolás, táplálás után szabadon engedtek. 2001 júliusában Szekszárdon került elő egy elpusztult példány, rossz állapota miatt ivarát nem lehetett meghatározni. A lelőhelyen végzett detektoros megfigyelések során 10–15 vadászó fehérszélű denevért észleltek lakótelepi parkos környezetben. 2001. júniusában a Hódos-tónál, júliusban a Tókaj parkerdőben a Zselicben két adult hím példány került elő. Ugyan ebben az évben szeptemberben, hirtelen erős lehülés és viharos időjárás hatására egy üzlethelységbe húzódott be egy hím példány Pécssett. Szintén ugyanitt december 14.-én hideg, havas időjárás közepette találtak egy nőstény példányt, egy emeletes ház tővében. 2002. januárban Szekszárdon egy adult nőstényt egy irodaépületben a függönyön lógva találtak. Áprilisban szintén Szekszárdon, két lelőhelyről is kerültek elő példányok, szökőkútnál hálóval befogva, illetve az utcán elpusztulva. 2002 júniusában Pakson egy lakótelepi házba repült be egy adult

hím példány. PAULOVICS közlése szerint augusztusban a szegedi Boszorkány-szigeten került hálóbába 3 hím példány.

Az 1991-es első előfordulási ponttól nem messze, az egri Érsekkertben került kézre a második hazai bizonyított alpesi denevér 1994 szeptemberében. 1999-ben került az első elpusztult példány a Magyar Természettudományi Múzeumba Szekszárd városából. Majd 2002 januárjában Pécsen az utcán találtak egy legyengült példányt, mely a gondos ápolás ellenére elpusztult. Ez az egyed szintén a Természettudományi Múzeum állattárába került. Az alpesi denevérnek így jelenleg két hazai bizonyító példánya van (1. ábra).

Következtetések, értékelés

A fehérszélű denevér hirtelen nagyszámú hazai előfordulásának többféle magyarázata lehet. Egy biztos és vitathatatlan oka, az 1990-es évek első felében felerősödő denevérfaunisztikai kutatások és az ország szisztematikus felmérése lehet. Egyes kutatók szerint a Délszláv háború során romba dőlt épületek, mint megszűnt bújóhelyek lehetnek az okai a fehérszélű denevérek hirtelen hazai megjelenésének (FEHÉR 1995). Véleményünk szerint inkább egy areabővülésről lehet szó. A mediterrán populációk megerősödése, és a száraz, meleg periódus segíthette elterjedését. Ettől függetlenül nem lehet kizárni az előző feltételezést sem.

2. ábra. A fehérszélű denevér (*Pipistrellus kuhlii*) előfordulása hazánkban.
Figure 2. Occurrence of *Pipistrellus kuhlii* in Hungary.

A saját feltételezésünket támasztja alá, hogy az első megjelenések óta egyre gyakrabban fordul elő a fehérszélű denevér, sőt országon belül is megfigyelhető egy északi irányú terjeszkedés (2. ábra). Ezt a soproni és a bükki előfordulások is alátámasztják. Ha menekülésről lenne szó, akkor valószínűleg csak kis számú és alkalmi előfordulással számolhatnánk, és azzal is csak a határ menti régióban. A háború befejeztével pedig a faj eltűnésével. De nem ez történt. A hazai állományok kolóniákat alkotnak, szaporodnak, sokasodnak. Mediterrán elterjedésű faj, és mégis előfordul rendszeresen, egyre gyakrabban és egyre északabbra, bár a hideg téli időjárás erősen próbára teszi a faj alkalmazkodó képességét. Ez látható a kézre ke-

rülések nagy részénél, amikor hirtelen jött erős lehülés hatására a denevérek próbáltak melegebb, védettebb búvóhelyet keresni, és amelyeknek ez nem sikerült, azt legyengülve, vagy elpusztulva találták meg. Itt látható igazán a fehérszélű denevérek kolonizáló próbálkozása. Egyre északabbra terjeszkednek, megfigyelhető a kolonizáció, sőt most már egy komolyabb hazai állományról is beszélhetünk. Az északi terjeszkedést segítheti a globális felmelegedés is, mely hozzájárulhat a melegkedvelő fajok északibb megtelepedéséhez.

Köszönetnyilvánítás. Köszönjük a még nem publikált adatok közlését PAULOVICS PÉTERnek, a terepi kutatásokban nyújtott segítséget CSERKÉSZ TAMÁSnak.

Irodalom

- ČERVENY J. & KRYŠTUFEK B. (1988): A contribution to the knowledge of the bats of Central and Southern Dalmatia, Yugoslavia (Chiroptera, Mammalia). – *Bioloski Vestnik* 4: 17–30.
- DOBROSI D. (1993): Adatok a Bükk denevérfaunájához. – *Fol. Hist.-Nat. Mus. Matr.*, 18: 191–197.
- ESTÓK P. (1995): Az alpesi denevér (*Pipistrellus savii*) újabb magyarországi megkerülése. – *Denevérkutatás – Hungarian Bat Research News*, 1: 18.
- FEHÉR CS. E. (1995): A fehérszélű denevér (*Pipistrellus kuhli*) első magyarországi adatai. – *Denevérkutatás – Hungarian Bat Research News*, 1:16–17.
- FEHÉR CS. E. (1997): Az őrségi denevérfauna-kutatás (Chiroptera) első eredményei. – *SAVARIA a Vas megyei múzeumok értesítője*, 24/2: 115–120.
- KRYŠTUFEK B. (1989): Distribution of Bats in Slovenia (Yugoslavia). – *European Bat Research*, Praha, pp. 393–397.
- STEBBINGS R. E. (1988): *The Conservation of European Bats*. – Christopher Helm 1988 London, 245 pp.
- SCHOBER W. & GRIMMBERGER E. (1987): *Die Fledermäuse Europas*. – W. Keller & Co., Stuttgart, 182 pp.
- SZATYOR M. (1995): A mecseki barlangok denevérfaunája, kiegészítő és összehasonlító jelleggel. – *Denevérkutatás – Hungarian Bat Research News*, 1: 11–15.
- SZATYOR M. (2000): *Európa Denevérei*. – Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs, 142 pp.
- TOPÁL GY. (1969): Denevérek – Chiroptera – in *Fauna Hungariae*, XXII: 66–69.
- WOLOSZYN B. W. & BASHTA A. T. (2001): *Nietoperze Karpat*. – Chiropterological Information Center, Krakow, 168 pp.

Recent occurrences of rare bat species (Chiroptera) from Hungary

MIKLÓS SZATYOR, PÉTER ESTÓK, IMRE DOMBI & ORSOLYA SOMOGYVÁRI

The paper deals with recent occurrences of *Pipistrellus kuhli* and *Pipistrellus (Hypsugo) savii* in Hungary. *P. kuhli* turned up at first in 1993, nowadays he has several datas from all country. After some obscure literary data, in 1991 *P. savii* turned up from the Bükk mountains in north-Hungary. Since then we have known 3 hungarian occurrences.

Keywords: *Pipistrellus kuhlii*, *Pipistrellus savii*, occurrence, Hungary, bat.